

УДК 378.14

Оксана РОМАНИШИНА,
доктор педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені В. Гнатюка, м. Тернопіль

Богдан КРИЩУК,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький

ВИДИ КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ФАСИЛІТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТА ЇХНЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті розглянуто питання про фасилітацію і педагогічну фасилітацію. Визначено, що фасилітація є одним із видів педагогічної взаємодії, яка спрямована на створення сприятливих умов для саморозвитку та самореалізації педагогічного колективу. Розглянуто як різновид фасилітації педагогічну, яка передбачає налаштованість керівника навчального закладу на допомогу вчителю. Сформованість педагогічної фасилітації в літературних дослідженнях визначається за компонентами, критеріями і показниками рівнів її сформованості. Серед них ми у своїх роботах вивчаємо компоненти: мотиваційно-ціннісний; комунікативний; процесуальний; емоційний. Кожному компоненту відповідає певний критерій, за яким визначається рівень сформованості професійної фасилітації. Педагогічна фасилітаційність є мотивом професійної спрямованості керівника педагогічного закладу.

Ключові слова: майбутній педагог, фасилітація, педагогічна фасилітація, компоненти, критерії та рівні.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За останні роки у зв'язку з реформуванням системи освіти розпочався період гуманізації та гуманітаризації освіти. Такі процеси неможливі без процесу фасилітації. У різних закладах, включаючи навчальні, повинні бути покращені відносини між керівництвом і підлеглими. А в закладах вищої освіти цей процес проходить за двома напрямками: стосунки між дорослими і стосунки між дорослими і дітьми (студентами). Саме тому важливого значення набуває процес фасилітації. У закладах вищої освіти все більше уваги приділяють формуванню фасилітації у студентів, адже їм виховувати молоде покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. До сучасних випускників різних галузей господарства зростають вимоги за умов створення спільної системи, яка буде оптимізувати освітній процес, забезпечувати сформованість готовності керівників до педагогічної фасилітації [5].

З метою визначення стану готовності випускників закладів вищої освіти до педагогічної фасилітації були досліджені праці науковців з цієї проблеми.

Філософський аспект проблеми був розглянутий у працях таких вчених, як: М. Бахтін, М. Бердяєв, Е. Левінас, С. Франк і був спрямований на визначення особистості як вищої цінності буття. Праці Г. Батищева, В. Біблера, Л. Буєва, Л. Вишеславцева рокривали теоретичні основи фасилітації. Комунікативні основи однієї з якостей фасилітації, розглянуті в працях І. Зимньої, І. Кулікова. Визначення поняття фасилітативності детально подано в працях В. Абрамова, І. Авдеевої, С. Борисюк, О. Врубльовської та ін. Але практично мало дослідженим є питання про діагностичний інструментарій даної проблеми.

Тому **метою статті** було обрано вивчення ролі і характеристики компонентів і критеріїв сформованості педагогічної фасилітації майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи проблему фасилітації, ми дійшли висновку про важливість формування педагогічної фасилітації для вчителів гуманітарних дисциплін. У своїх

висновках виходили з визначень понять “фасилітація” і “професійна фасилітація”.

Фасилітація є одним із видів педагогічної взаємодії між суб’єктами, за якої головною метою діяльності одного з суб’єктів стає створення сприятливих умов для такої взаємодії. Поняття “фасилітація” і “фасилітатор” (від англ. facilitate – полегшувати, допомагати, сприяти) ввів у гуманістичну психологію Карл Роджерс [7], який розробив концепцію педагогічної фасилітації.

Або, фасилітація за К. Роджерсом, є “процес, за допомогою якого можна навчитися жити, і сприяти розвитку учня” [8].

Оригінальним є подання Є. Врублевської і О. Дімової, які розглядають фасилітативне спілкування як вид педагогічної взаємодії [1].

Роль фасилітатора полягає не тільки в розумінні емоційного стану підлеглих, але й у вмінні знайти вихід із ситуації, що склалася, запобігти станам афекту, щоб не трапилося біди.

Спрямованість професійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін має такі напрями:

проводити аналіз теоретичних та методологічних підходів до педагогічної фасилітації;

виявляти шляхи формування готовності керівного складу до педагогічної фасилітації;

розробляти методики формування педагогічної фасилітації.

Крім педагогічної фасилітації, у підготовці вчителів гуманітарних дисциплін виділяють ще соціальну, яка передбачає стимулюючий вплив людей між собою на їх поведінку і спілкування [3]. Спільним для соціальної і педагогічної фасилітації є те, що і одна і друга сприяє підвищенню продуктивності діяльності. Тому, на нашу думку, одним із напрямів подальших досліджень є розробка системи різновидів фасилітації, що буде сприяти підвищенню продуктивності професійної діяльності.

За баченням О. Козиної, для дослідження сформованості педагогічної фасилітації необхідно розробити діагностичний інструментарій, за яким визначалася готовність майбутніх учителів до фасилітації. Досвід практичної діяльності показує, що такий інструментарій має

включати: компоненти, критерії та показники рівнів сформованості педагогічної фасилітації.

Відповідно до важливості педагогічної фасилітації вважаємо, що для формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти необхідно дослідити такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, комунікативний, процесуальний, емоційний.

Охарактеризуємо більш детально кожен із дієвих компонентів формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до педагогічної фасилітації.

Мотиваційно-ціннісний компонент є найбільш важливим у підготовці фахівців різних спеціальностей. Від ступеня сформованості бажання одержати саме цю спеціальність, її цінності для майбутнього фахівця залежить якість його підготовки і ставлення до навчального процесу. Хоч більшість науковців віддають перевагу мотиваційному компоненту [2], ми виділяємо саме мотиваційно-ціннісний, тобто крім загальноприйнятого складу мотиваційного компоненту особливу увагу звертаємо на ціннісні орієнтації.

Комунікативний компонент відповідає за створення сприятливої атмосфери в колективі, забезпечує міжособистісну комунікацію, правильний розподіл обов'язків між членами колективу, міжособистісну взаємодію.

Процесуальний компонент забезпечує перебіг навчальних дій, якість їх виконання, аналіз початкових і кінцевих результатів, що сприяє коригуванню навчальної діяльності.

Емоційний компонент сприяє розвитку професійного оптимізму, ініціативності, бажанню висувати ідеї, доводити їх до мети і виконання.

Крім компонентів, ми виділяємо критерії, адже саме за ознаками визначають сформованість компонентів. Критерії готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до педагогічної фасилітації нами визначався на основі компонентів, які були обрані, урахувуючи поради З. Курлянд [4].

Вибір критеріїв ми ґрунтували на наборі емоцій, які виникають між членами колективу в їх професійно-педагогічній діяльності. Нам

імпонують підходи до вибору критеріїв, запропоновані О. Предиткевичем, тому що вони спрямовані на створення доброзичливих відносин у середовищі. [6].

Кожному компоненту відповідає свій критерій. Мотиваційно-ціннісному – мотиваційний; комунікативному – комунікабельність; процесуальному – діяльнісний; емоційному – емпатійний.

Оскільки критерій – це ознака, яка піддається вдосконаленню, то для них потрібно підібрати фактори, що будуть підсилювати цю ознаку. Для цього необхідно визначити педагогічні умови і розробити модель формування педагогічної фасилітації, що і буде зроблено в наших подальших дослідженнях.

Сформованість кожного критерію і компонента виражається через показники рівнів сформованості готовності до педагогічної фасилітації. У літературних джерелах є різні розподіли на рівні – від трьох до п'яти. Ми практикуємо три рівні сформованості ознаки. Це пояснюємо тим, що чим більш подрібнені рівні, тим важче знайти між ними різницю. Тому ми пропонуємо розрізняти високий, середній і низький рівні. Іноді в ці рівні вклинюють достатній. На нашу думку, достатній рівень визначити найвище, оскільки поняття достатності досить розмите. Це залежить від вимог до професійності фахівця. Зрозуміло, що досягти високого рівня готовності для більшості студентів досить важко та й неможливо. Це залежить від багатьох факторів, серед яких значне місце займають фактори готовності до навчання в закладі вищої освіти випускника загальноосвітньої школи і його мотивації.

На високому рівні перебувають студенти, які зацікавлені в одержанні вищої освіти не через диплом, а завдяки бажанню стати в майбутньому професіоналом своєї справи. Компоненти педагогічної фасилітації виявляються повною мірою.

Для студентів середнього рівня характерна зацікавленість у набутті спеціальності, одержанні диплому, які сподіваються в житті одержати хорошу роботу і бути готовими до професійної мобільності. Даний рівень притаманний для студентів, які володіють високорозвинутою фасилітативністю.

Студенти, які перебувають на низькому рівні, це – як правило ті, що випадково попали в даний навчальний заклад, використовують його як плацдарм, де можна перечекати деякі події в їх житті. З такими студентами працювати найважче, і в цьому випадку значна роль належить мотиваційно-ціннісному компоненту.

Отже, питання формування педагогічної фасилітації є актуальним і заслугоує на дослідження. Питання взаємовідносин є важливим, сприяє нормальному спілкуванню між людьми, створенню продуктивних колективів, підвищенню працездатності фахівця.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення інших видів фасилітації і розробку спільної моделі фасилітативної активності наших фахівців.

Список використаної літератури

1. Врублевская Е. Г. Педагогические условия развития у педагога способности к фасилитирующему общению в процессе его профессиональной деятельности (на материале учреждений дополнительного образования детей) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Хабаровск, 1999. 21 с.
2. Гуртовенко Н. Мотиваційний компонент – головна складова готовності студентів до професійної діяльності. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2014. Вип. 30. С. 55–58.
3. Димухаметов Р. С. Фасилітація в системі підвищення кваліфікації педагогов : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Магнітогорск, 2006. 398 с.
4. Курлянд З. Н. Формирование и развитие профессиональной устойчивости будущих учителей : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Москва, 1992. 345 с.
5. Предиткевич О. С. Гуманізація і гуманітаризація у виховній роботі офіцера як дидактичний принцип. Нові технології навчання. Київ–Вінниця. Ч. 1. № 48, 2007. С. 167–169.
6. Предиткевич О. С. Компоненти, критерії та показники сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*. 2017. № 3(10). С. 249–259.
7. Роджерс К. Межличностные отношения в фасилитации учения ; пер. с англ. В. Воробьева. URL : <http://www.trialog.ru/library/scipubl/rogers100.html>
8. Роджерс К., Фрейберг Дж. Свобода учиться; пер. с англ. Москва, 2002. С. 225.

Романишина О. Я., Кришук Б. С. **Виды компонентов педагогической фасилитации будущих специалистов и их характеристика**

В статье рассмотрен вопрос о фасилитации и педагогической фасилитации. Определено, что фасилитация является одним из видов педагогического взаимодействия, которая направлена на создание благоприятных условий для саморазвития и самореализации педагогического коллектива. Рассмотрено, как разновидность фасилитации педагогическую, которая предусматривает настрой руководителя учебного заведения в помощь учителю. Сформированность педагогической фасилитации в литературных исследованиях определяется компонентами, критериями и показателями уровней ее сформированности. Среди описанных в литературе мы изучали компоненты: мотивационно-ценностный; коммуникативный; процессуальный; эмоциональный. Каждому компоненту соответствует определенный критерий, по которому определяется уровень сформированности педагогической профессиональной фасилитации. Педагогическая фасилитативность является мотивом профессиональной направленности руководителя педагогического заведения.

Ключевые слова: *будущий педагог, фасилитация, педагогическая фасилитация, компоненты, критерии и уровни.*

Romanyshyna O., Kryshchuk B. **Future Specialists and their Characteristics Pedagogical Facilitation Components Types**

The article considers the issues of facilitation and pedagogical facilitation. Facilitation is one of the pedagogical interaction types, which states that the main purpose of the teacher's activity is creating favorable conditions for self-development and self-realization of the teaching staff. Pedagogical phasilitisation is a variation of facilitation, which considers the head's readiness to help teachers, desire to feel their emotional state, empathize with them, and perceive their feelings as own ones. Pedagogical facilitation formation is determined by components, criteria and indicators of its formation levels in literary studies. Supporting the opinion of the scientists, there are the following components among the features we are interested in: motivationally-valuable (determines the educational institution head's

readiness formation for pedagogical facilitation); communicative (favorable atmosphere creation, interest in the specialty, interpersonal communication); procedural (determines the effectiveness of training), emotional (professional optimism, persistence in the preparation of empathy, ability to manage own mood and other characteristics).

The criterion of various properties is chosen as the second component of phallicisation effectiveness formation determining, namely: real results; control tests and test control results. Pedagogical facilitation is the pedagogical institution head's professional orientation motive.

According to the criteria of forming future teacher's readiness to facilitation activities, the following levels are selected as the basis: high, sufficient, medium and low. Each level is characterized by various features.

Keywords: *future teacher, facilitation, pedagogical phasilitate, components, criteria and levels.*